

Järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen koulussa – opettajan valta ja vastuu

Liikkuva koulu 4.2.2020

Opettajan oikeudellinen vastuu

- 1. Tahallinen tai tuottamuksellinen teko tai laiminlyönti
 - ➔ Rikosoikeudellinen vastuu
 - ➔ Vahingonkorvausvastuu
 - ➔ Virka-/työoikeudelliset seuraamukset
 - ➔ Kanteluviranomaisen toimenpiteet

- 2. Tuottamusvastuu: huolimattomuus, laiminlyönti, virhe
- 3. Tuottamuksellisuuden arviointi
 - Lainsäädäntö
 - Lakia alemmat normit (Määräykset, ohjeet, suunnitelmat)
 - Käskyt ja kiellot
- 3. Työnantajan isännänvastuu rajoittaa työntekijän vahingonkorvausvastuuta

Kysymys 1

- Mihin perustuu, ettei yläasteella voida kännykän käyttöä kieltää oppilailta vai eikö sitä saada ottaa pois, jolloin oppilaat sitä joka tapauksessa käyttävät?
- **Suomen perustuslaki 12 §. Sananvapaus ja julkisuus**
- **Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä.**

Voimakeinojen käyttäminen koulussa

- Voimakeinojen käyttö *merkitsee puuttumista* perustuslaissa turvattuun *henkilökohtaiseen koskemattomuuteen* → säädettävä lailla
- **Poistaminen PeL36b §**
 - luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun tilaisuudesta oppilas joka ei noudata opettajan antamaa määräystä poistua luokkahuoneesta taikka muusta tilasta, jossa opetusta annetaan
 - koulun alueelta oppilas joka ei noudata rehtorin antamaa määräystä opetuksen epäämisestä
- **Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita PeL 36d §**
- Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen *esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista*.
- Jos oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää haltuun ottamisen, rehtorilla tai koulun opettajalla on **oikeus käyttää sellaisia esineen tai aineen haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja**, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Oikeus käyttää voimakeinoja koskee vain oppilaan omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavia esineitä tai aineita sekä esineitä tai aineita, joita käytetään oppimisen tai opetuksen häiritsemiseen

Luokasta poistaminen ja vammantuottamus

- Turun hovioikeus tuomitsi ammatillisen oppilaitoksen opiskelijan vammantuottamuksesta sakkoon sekä maksamaan opettajalle vahingonkorvausta siitä, että opiskelija oli käyttäytynyt epäasiallisesti oppitunnilla. Hovioikeus katsoi, että opettajalla oli perusteltu syy poistaa opiskelija opetustilasta välttämättömiä voimakeinoja käyttäen, koska tämä ei ollut noudattanut opettajan antamaa poistumiskehotusta. Poistamistoimenpiteen aikana opiskelija oli riuhtaissut itsensä irti siten, että hänen kyynärpäänsä oli osunut opettajan leukaan, minkä seurauksena opettajalle oli syntynyt hammasvaurioita. Hovioikeus katsoi, että opiskelija oli huolimattomuudellaan syyllistynyt vammantuottamukseen.

Voimakeinojen käyttö muissa tilanteissa?

- Yläkoulun oppilas oli riehunut koulun aulassa. Huutamisen kuullut rehtori oli mennyt ottamaan selvää riehunnan ja metelin syistä. Tavattuaan oppilaan aulassa rehtori halusi selvittää hänen kanssaan käyttäytymisen syitä aulan viereisessä huoneessa. Oppilaan yrittäessä paeta rehtori oli ottanut häntä kiinni takinkauluksesta. Oppilas riehui otteessa, mutta hänet saatiin ohjattua sivuhuoneeseen. Puhuttelun jälkeen hän sai mennä jatkamaan tuntiaan. Oppilas meni koulun jälkeen lääkärin vastaanotolle ja väitti rehtorin kuristaneen häntä kurkusta ja aiheuttaen hänelle kurkkuun nirhauman. Oppilas teki rikosilmoituksen poliisille.
- Syyttäjä teki syyttämättäjättämispäätöksen seuraavin perustein: Pahoinpitely edellyttää tahallisuutta. Rehtorilla ei sinänsä olisi ollut lain suomaa oikeutta voimakeinoin estää oppilaan poistumista. Kuitenkin rehtorin puuttuminen oppilaan ruumiilliseen koskemattomuuteen oli ollut erittäin lievää. Nirhauma oli syyttäjän mielestä syntynyt siitä, että oppilas oli riuhtonut rehtorin pitäessä kiinni. Vamma oli syntynyt vähäisestä tuottamuksesta, ei tahallisesti. Lisäksi kipu ja vamma olivat erittäin vähäisiä, joten pahoinpitelyä oli pidettävä vähäisenä. Toisaalta rehtorin toimenpiteet asian selvittämiseksi kuuluivat hänen virkavelvollisuuksiinsa kuten myös oppilaan ohjaaminen käyttäytymään asiallisesti ja käyttämään asiallista kieltä. Yleinen etu ei myöskään edellyttänyt rehtorin syyttämistä.
- Teon vähäisyyden johdosta syyttäjä ei syyttänyt rehtoria myöskään virkavelvollisuuksien rikkomisesta.

Turvallinen opiskeluympäristö

- Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön
 - Koululait, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki
- Työnantajan ja työntekijän yleiset velvollisuudet
 - Viranhaltijalaki, työturvallisuuslaki
- Koulurakennus ja opetusvälineet yms.
- Suunnitelmat, säännöt, ohjeistus, opastus ja tiedotus
- Koulukiusaaminen
 - Suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi
 - Toimintamalli kiusaamiseen puuttumiseksi
 - Seuranta

Kysymys 2

- Jos salissa/pihalla on välituntiliikuttajia liikuttamassa muita oppilaita - pitääkö samassa tilassa olla myös opettaja ja voiko ohjaaja olla vastuussa tai aikuisena? Riittääkö, että on lähistöllä ja tavoitettavissa? (Minkälaisella sopimuksella ohjaajan voi jättää vastuuseen oppilaista ilman opettajan läsnäoloa) Kiipeilyseinä/leuanvetoteline, pudotusta yli 60cm ja alla ei ollut patjaa. Miten käy rehtorin/opettajan, jos vanhemmat ärähtävät oppilaan loukkaantuessa? Pitääkö ovenkarmin roikuntapaikkojen alle laittaa patja, että ohjeet ja suositukset toteutuvat eikä opettaja joudu vastuuseen?

Kysymys 3

- Mitä toisen asteen oppilaitoksen tulisi ottaa huomioon, jos se haluaisi pitää koulunsa kuntosalin ja liikuntasalin avoimena opiskelijoille koko koulupäivän ajan?
- Jos toisen asteen oppilaitos järjestää liikuntakerhoja koulupäivän jälkeen, niin mitä tulisi ottaa huomioon?

Kysymys 4

- Onko toisen asteen oppilaitos vastuussa ja mitä asioita pitäisi huomioida, jos liikuntatutorit järjestävät halukkaille opiskelijoille tutustumiskäyntejä kaupungin järjestämille MIHI-liikuntavuoroille? MIHI-toiminta on kaikille opiskelijoille avointa ja ilmaista, johon opiskelijat voivat osallistua myös itsenäisesti niin halutessaan.

Kysymys 5

- Mitä toisen asteen oppilaitoksen tulisi ottaa huomioon, jos se haluaisi pitää koulunsa kuntosalin ja liikuntasalin avoimena opiskelijoille koko koulupäivän ajan?
- Jos toisen asteen oppilaitos järjestää liikuntakerhoja koulupäivän jälkeen, niin mitä tulisi ottaa huomioon?
- Jos toisen asteen vertaisliikuttajat (esim. liikuntatutorit) järjestävät toimintaa oppilaitoksen liikuntatiloissa koulupäivän aikana, pitääkö opettajan olla valvomassa toimintaa? Jos pitää, niin mikä on riittävää valvontaa?

Kysymys 6

- Kuraattori järjestää pienryhmätapaamisia opiskelijoille normaalin koulupäivän aikana. Välillä pienryhmätapaamisissa keskustellaan yhdessä ja välillä käydään yhdessä liikkumassa, kuten esimerkiksi lenkkeilemässä tai luistelemassa. Eroaako tilanteen vastuukysymykset liikuntatunneista?

Opettajan valvonta- ja opastusvastuu

- Osa vahingonkorvausoikeudellista vastuuta
- Lainsäädännössä ei juurikaan säännöksiä valvonnasta
- Määriteltävä *ohje- ja johtosäännöissä sekä työjärjestyksissä ja järjestyssäännöissä* → ellei näissä määritelty, onko henkilöstöllä toiminnan luonteesta johtuva valvontavelvollisuus → kyllä
- Voiko vastuun siirtää sopimuksella ?
- → Jos siirretään, tulee kirjallisesti sopia tarkasti vastuun rajat
- Miten laaja valvontavastuu on?
 - Lähtökohtaisesti: kouluaikana ja koulun alueella
 - Opintoretkillä, leirikouluissa ym tilanteissa valvontavastuu myös koulun alueen ulkopuolella
 - Oppilaiden ikäkausit ja henkilökohtaiset edellytykset tulee ottaa huomioon

Muutamia neuvoja

- ✓ Ole huolellinen ja noudata määräyksiä ja ohjeita
- ✓ Ennakoi ja ota huomioon toiminnan luonne ja olosuhteet
- ✓ Ohjeista ja valvo ohjeiden noudattamista
- ✓ Jos sovit vastuun jakamisesta, tee se täsmällisesti ja kirjallisesti

Vahingonkorvaus

- **Vahingon aiheuttaja on korvausvastuussa, myös alaikäinen**
- **Syy-yhteys** oikeudenvastaisen, vahinkoa aiheuttaneen **teon ja vahingon välillä**
- Todistustaakka vahinkoa kärsineellä
- Tahallisuus tai tuottamuksellisuus
- Ennalta-arvattavuus
- Tuottamuksen asteet:
 - törkeä tuottamus, tuottamus, lievä tuottamus
- Korvausvelvollisuutta poistavat tai vähentävät seikat: myötävaikutus, sovittelu, ikä, mielisairaus, työsuhde
- Työ-/virkasuhteessa työnantajalla isännänvastuu

Vahingonkorvaus

- Oppilaat oli liikuntatunnilla jaettu kolmeen ryhmään, joista yhden oli tarkoitus pelata voimistelusalissa sählyä ja kahden muun osallistua voimistelusalin väliseinällä erotettavassa toisessa osassa järjestettyyn kuntotestiin. Opettaja valvoi kuntotestin suoritusta. Peliryhmään kuuluneet oppilaat olivat opettajan antaman ohjeen vastaisesti ryhtyneet pelaamaan jalkapalloa lentopallolla. Pelin aikana opettaja oli käynyt katsomassa jalkapalloa pelaavaa ryhmää ja kehottanut oppilaita varovaisuuteen. Vapaapotkutilanteessa poikaoppilas oli potkaissut palloa noin 3 metrin etäisyydellä ”muurissa” seisonutta pienikokoista tyttöoppilasta kohti seurauksin, että pallo oli osunut hänen silmänsä, joka oli vaurioitunut pysyvästi. KKO on katsonut, että opettaja on ollut tietoinen, että ryhmä ei pelaakaan sählyä vaan jalkapalloa. Vaikka valvonta on ollut vaikeaa, *hänen olisi tullut niissä olosuhteissa puuttua asiaan ja kieltää pelaaminen*. Kun hän ei ole näin toiminut, hän on *laiminlyönyt valvontavelvollisuutensa ja oppilaitoksen ylläpitäjä hänen työnantajanaan on velvollinen korvaamaan* hänen laiminlyönnistään johtuneen vahingon.
- Oppilas ei ole potkullaan rikkonut jalkapallosääntöjä, mutta potku on kuitenkin pelin luonteeseen ja olosuhteisiin nähden ollut liian voimakas. Pallon nouseminen vastakkaisen pelaajan kasvoihin on *täytynyt olla ennalta arvattavissa*. Poikaoppilas on näin ollen tuottamuksellaan aiheuttanut silmän vammautumisen. Korvausvelvollisuutta harkittaessa on kuitenkin otettu huomioon, että vahingoittunut oli osaksi *omalla myötävaikutuksellaan* aiheuttanut vahingon. Korvausta soviteltiin. (KKO 1994: I)

Oppilas ei noudattanut opettajan ohjeita - hovioikeus vapautti rehtorin ja teknisen työn opettajan työturvallisuusrikossyytteistä

- Helsingin HO hylkäsi rehtoria ja teknisen työn opettajaa vastaan nostetun syytteen työturvallisuusrikoksesta. Rehtorin katsottiin kuitenkin syyllistyneen työsuojelurikkomukseen, kun tämä ei ollut ilmoittanut tapaturmaa työsuojeluviranomaiselle. Käsiteltävänä oli oppilaalle teknisen työn tunnilla pyörösaamalla sattunut tapaturma, jonka epäiltiin aiheutuneen osittain opettajan puutteellisesta valvonnasta ja ohjeistuksesta. Hovioikeus katsoi 27.2.2015 antamassaan tuomiossa, että kyseisen koulun tilat ja laitteet olivat olleet työturvallisuussäännösten mukaiset. Oikeus katsoi myös, että oppilaita oli ohjeistettu riittävästi turvallisista työtavoista ja kielletty käyttämästä vaarallisia koneita ilman opettajan valvontaa. Oikeuden mielestä sitä, että oppilas oli toiminut vastoin opettajan ohjeistusta, voitiin pitää ennalta arvaamattomana, ja näin ollen työturvallisuusrikossyyte tuli hylätä.

Rehtorin syyksi luettiin työsuojelurikkomus, koska tämä on laiminlyönyt velvollisuutensa ilmoittaa tapaturmasta työsuojeluviranomaiselle. Käräjäoikeus oli aiemmin jättänyt rehtorin rangaistukseen tuomitsematta, mutta hovioikeus piti ilmoitusvelvollisuutta siinä määrin merkityksellisenä työturvallisuuslainsäädännön kannalta, että se tuomitsi rikkomuksesta 10 päiväsakon sakkorangaistuksen. Työsuojelulakimies **Aki Eriksson** muistuttaa, että työsuojelun valvontalain mukaan työnantaja on velvollinen viipymättä ilmoittamaan työsuojeluviranomaiselle kuoleman tai vaikean vamman aiheuttaneesta työtapaturmasta. Vamman vakavuutta saattaa olla vaikea arvioida itse tapaturmahetkellä. Siksi ilmoitus on syytä tehdä aina, jos on mahdollista, että tapaturmasta saattaa jäädä pysyvä haitta tai vamma, Eriksson ohjeistaa. Tapaturmailmoitus käynnistää työsuojeluviranomaisen tapaturmatutkinnan, jonka perusteella saadaan tärkeää tietoa tapaturman syistä ja keinoista parantaa työturvallisuutta.

27.1.2016 Sakot ja vahingonkorvauksia oppilaalle sattuneesta käsivammasta

- Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus tuomitsi tiistaina 26. tammikuuta ammatti-instituutin palveluksessa olevan puutyön opettajan 10 päiväsakon sakkorangaistukseen työturvallisuusrikoksesta, vammantuottamuksesta ja tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta. Loukkaantuneelle opiskelijalle tuomittiin korvauksina kaikkiaan yli 25 000 euroa. (*Vailla lainvoimaa 27.1.2016*) Käsiteltävänä oli ammatti-instituutin opiskelijalle marraskuussa 2013 tapahtunut käsitapaturma. Puutarhalinjan opiskelija oli ns. vaihtoviikolla perehtymässä puutyölinjalle. Vaihtoviikon neljäntenä päivänä hän oli mennyt itsenäisesti oikohöylälle ohentamaan työstämäänsä liimapuukappaletta. Hän ei osannut säätää tai oli jättänyt säätämättä terän säädön, jonka seurauksena terä leikkasi kerralla 4 mm.
- Opiskelija ei ollut käyttänyt terän suojusta leikattavan kappaleen päällä. Hänen höyläämänsä puukappale oli hieman kaareva ja hän syötti sitä koneeseen puun syihin nähden poikkisuuntaan. Opiskelija ei käyttänyt työssä apuvälineenä ns. työntökapulaa. Opiskelijan työntäessä liimalevyä höylän tasoa pitkin pyörivän terän ylitse puukappale pysähtyi terän takapuolisen tason reunaan. Hän yritti saada höyläystä jatkumaan muuttaen otettaan kappaleesta. Tällöin hänen oikea kätensä osui terään ja kolme sormeaa vahingoittui. Työsuojeluviranomainen katsoi, ettei työpaikalla ollut noudatettu työturvallisuusmääräyksiä työntekijälle annettavan opetuksen ja ohjauksen osalta. Käräjäoikeus totesi, että [työturvallisuuslain](#) mukaan työnantaja on velvollinen jatkuvasti tarkkailemaan työtapojen turvallisuutta, perehdytettävä työntekijä turvallisiin työtapoihin ja työvälineitä on käytettävä asianmukaisesti eikä niiden käyttö saa aiheuttaa haittaa vai vaaraa niillä työskenteleville. **Vastaaja oli huolimattomuudesta laiminlyönyt perehdyttää oppilaita riittävästi oikohöylän turvalliseen työtapaan sallimalla oikohöylän käyttämisen ilman yläsuojaa.** Loukkaantuneelle opiskelijalle tuomittiin korvauksina kivusta ja särystä sekä tilapäisestä haitasta, opintojen viivästymisen ja työansion myöhentymisen johdosta aiheutuneesta ansionmenetyksestä sekä oikeudenkäyntikuluista